

Česká republika

USNESENÍ

Ústavního soudu

Ústavní soud rozhodl v plénu složeném z předsedy Pavla Rychetského, soudců Ludvíka Davida, Josefa Fialy, Jana Filipa, Jaromíra Jirsy, Tomáše Lichovníka, Jana Musila, Vladimíra Sládečka (soudce zpravodaj), Kateřiny Šimáčkové, Vojtěcha Šimíčka, Milady Tomkové, Davida Uhlíře a Jiřího Zemánka o ústavní stížnosti **MUDr. Davida Ratha**, zastoupeného JUDr. Romanem Jelínkem, advokátem se sídlem Praha 1 – Staré Město, Valentinská 56/11, proti jinému zásahu spočívajícímu ve výrocích prezidenta republiky učiněných v souvislosti s probíhajícím trestním řízením vedeným u Krajského soudu v Praze pod sp. zn. 4 T 21/2013, **takto**:

Ústavní stížnost se odmítá.

O d ů v o d n ě n í

I

1. Stěžovatel v ústavní stížnosti uvádí jednotlivé výroky prezidenta republiky Ing. Miloše Zemana, CSc., kterými mělo podle jeho názoru dojít k zásahu do jeho ústavně zaručených práv. Jde zejména o tyto výroky:

ze dne 18. 1. 2017 (v rámci projevu prezidenta při jmenování nových soudců na Pražském hradě)

„Někdy i my, právní laici, stojíme v němém úžasu před některými rozhodnutími, jako například teď, pane ministře, v kauze Rath... A skoro se mi zdá, aniž bych se vměšoval do soudního rozhodnutí, že když u někoho najdeme v krabici od vína šest nebo sedm milionů korun, jsou diskuse o jeho vině či nevině poněkud nepatřičné.“

ze dne 24. 1. 2017 (v rámci setkání s občany v Třemošné při oficiální návštěvě Plzeňského kraje)

„Ten právě teď v kauze Rath podává stížnost pro porušení zákona. Protože, jak víte, jeden soudce dospěl k názoru, že odposlechy nejsou věrohodné nebo nebyly povoleny legálně. Takže tam, kde se (obžalovaní) radují, jaké úplatky dostali, tak to nelze použít jako důkazní materiál.“

„I prezident má právo podat kárnou žalobu v případě, že soudce pochybí. Já nevylučuji, že právě v této kauze této kárné žaloby využiji.“

ze dne 26. 1. 2017 (v rámci rozhovoru pro Český rozhlas)

„Lidé, kteří mě kritizují, vůbec netuší, že pravomoc kárné žaloby prezidenta je zakotvena v Ústavě České republiky. Blbečci, kteří neznají Ústavu, mě nezajímají. Jinak nechám propuknout stížnost pro porušení zákona, kterou podává ministr spravedlnosti Robert Pelikán v podstatě s naprosto stejnou motivací, jakou by byla moje motivace pro kárnou žalobu.“

ze dne 6. 2. 2017 (v rámci odpovědi na dotaz čtenáře Parlamentních listů)

„Závidím vám vaši fanatickou a neobjektivní podporu dr. Ratha, která ignoruje i taková fakta, že šlo o krabici na šest lahví vína, a nikoli na jednu lahev vína. Nicméně moje uvažovaná stížnost na soudce se této krabice vůbec netýká. Týká se toho, že když soudce dostane ať už od státního žalobce, nebo policie žádost o odposlech příslušné osoby a tuto žádost pouze přepíše, tak se dopouští přestupku. Za druhé, že když udělá slohové cvičení a tutéž žádost přepíše jinými slovy a větami, tak je všechno v pořádku. V tom vidím nesouhlas a v tom souhlasím i s ministrem spravedlnosti Pelikánem, který podal v této věci stížnost pro porušení zákona.“

ze dne 16. 2. 2017 (v rámci oficiálního setkání s občany Jaroměře)

„Pokud jde o to, že jsou u nás nízké tresty, tak je to ještě horší, než si myslíte. Podle platných pravidel, když se ve vězení chováte slušně, tak můžete po polovině sazby odejít. Čili chceme-li dosáhnout toho, aby lidé vnímali vězení jako zastrášující aktivitu, tak musíme odstranit toto pravidlo. Nemám nic proti tomu, aby za slušné chování byli lidé přemístěni do vězení s nižším typem ostrahy, to je v naprostém pořádku. Ale jsem-li odsouzen jako jistý David Rath, nebudu propuštěn kvůli soudním obstrukcím, ale odsedím si osm a půl roku.“

II

2. Podle stěžovatele by Ústavní soud měl v nálezu vyslovit, že uvedené výroky porušily ústavní zásady podle čl. 2 odst. 3, čl. 82 odst. 1 a čl. 90 Ústavy České republiky („Ústava“) a čl. 2 odst. 2 a čl. 40 odst. 1 Listiny základních práv a svobod („Listina“) a porušily jeho práva podle čl. 8 odst. 2, čl. 36 odst. 1 a čl. 40 odst. 2 Listiny a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod („Úmluva“).

3. Stěžovatel také navrhuje, aby Ústavní soud zakázal prezidentovi republiky pokračovat v porušování jeho práv dalšími výroky či jinými zásahy ohrožujícími nezávislost a nestrannost soudců rozhodujících v trestní věci stěžovatele a aby Ústavní soud zakázal prezidentovi republiky pokračovat v porušování jeho práva být považován za nevinného, pokud pravomocným odsuzujícím rozsudkem nebyla jeho vina vyslovena. Stěžovatel dále podle § 39 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o Ústavním soudu“) navrhuje, aby Ústavní soud jeho ústavní stížnost projednal přednostně a *in eventum* aby podle § 80 odst. 1 zákona o Ústavním soudu uložil prezidentu republiky předběžným opatřením, aby nepokračoval v zásazích do jeho ústavně zaručených práv až do doby meritorního posouzení ústavní stížnosti.

4. Stěžovatel namítá, že z uvedených výroků jednoznačně vyplývá, že prezident republiky je připraven v souvislosti s trestní věcí stěžovatele využít své Ústavou svěřené pravomoci, včetně hrozby kárného postihu soudce činného v této věci. Stěžovatel dále odkazuje na judikaturu Ústavního soudu (konkrétně na nález sp. zn. I. ÚS 1965/15) a Evropského soudu pro lidská práva (dále jen „ESLP“), konkrétně např. na rozsudky ve věcech *Allenet de Ribemont proti Francii* ze dne 10. 2. 1995 č. 15175/89, *Borovský proti Slovensku* ze dne 2. 6. 2009 č. 24528/02 či *Khuzin a další proti Rusku* ze dne 23. 10. 2008 č. 13470/02, z níž vyplývá, že vyjádření příslušníků orgánů činných v trestním řízení a dalších veřejných činitelů mohou představovat porušení principu presumpce neviny, jestliže předjímají vinu osoby, proti níž se vede trestní řízení, jež doposud nebylo pravomocně skončeno. Podle stěžovatele je třeba stejným způsobem nahlížet na výše uvedené výroky prezidenta republiky ze dne 18. 1. 2017 a ze dne 24. 1. 2017.

5. Stěžovatel dále odkazuje na judikaturu Ústavního soudu a ESLP vymezující podmínky pro posuzování nezávislosti a nestrannosti soudu. Svou argumentaci opírá zejména o rozsudek ve věci *Kinský proti České republice* ze dne 9. 2. 2012 č. 42856/06, v němž bylo konstatováno, že vyjádření ministra kultury a dalších politiků namířená proti soudcům rozhodujícím v předmětné věci byla způsobilá založit důvodnou pochybnost o nezávislosti a nestrannosti soudů, tudíž předmětné řízení, jako celek, nenaplnilo požadavky spravedlivého procesu ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy. V návaznosti na to stěžovatel poukazuje na podobnost skutkových okolností uvedeného případu se skutkovými okolnostmi případu svého. Stěžovatel je přesvědčen, že případné podání kárné žaloby na soudce Vrchního soudu v Praze JUDr. Pavla Zelenku, o němž se v některých výše uvedených výrocích zmiňoval prezident republiky, by mělo potenciál odradit soudce rozhodující v jeho trestní věci od hodnocení skutkového stavu a přijetí právních závěrů, které budou v rozporu s obžalobou a s veřejně prezentovanými názory prezidenta republiky.

III

6. Ústavní soud se podanou stížností zabýval nejprve z hlediska splnění podmínek řízení a v tomto směru shledal, že jde o nepřijatelný návrh.

7. Podle ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost oprávněna podat fyzická nebo právnická osoba, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním zákonem. Podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost nepřijatelná, pokud stěžovatel nevyčerpal všechny prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje (§ 72 odst. 3); to platí i pro mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřijatelný z důvodů závisějších na jeho uvážení (§ 72 odst. 4). Pravomoc Ústavního soudu je tedy vybudována převážně na zásadě přezkumu věcí pravomocně skončených, jejichž event. protiústavnost již nelze zhojit jinými procesními prostředky, resp. již není možná náprava jiným způsobem.

8. Stávající koncepce řízení o ústavní stížnosti je totiž založena na tom, že představuje *subsidiární* procesní prostředek k ochraně ústavně zaručených základních práv a svobod. Ústavní soud není součástí soustavy obecných soudů a nemůže proto nahrazovat jejich činnost. Jeho úkolem je v souladu s čl. 83 Ústavy ochrana ústavnosti a nikoliv tzv. běžné zákonitosti, resp. protiprávnosti. Takto nazíráno je nezbytnou podmínkou řízení, která musí být před podáním ústavní stížnosti splněna, vyčerpání všech procesních prostředků, které zákon stěžovateli k ochraně jeho práva poskytuje.

9. Jedinou výjimku z tohoto pravidla představuje ustanovení § 75 odst. 2 citovaného zákona, podle něhož stížnost svým významem podstatně přesahuje vlastní zájmy stěžovatele, případně v řízení o podaném opravném prostředku dochází ke značným průtahům, z nichž stěžovateli vzniká nebo může vzniknout vážná a neodvratitelná újma. Nic takového však stěžovatel netvrdí a ani sám Ústavní soud se nedomnívá, že význam daného případu jakkoliv významněji přesahuje vlastní zájmy stěžovatele.

10. V každém případě totiž platí, že ústavní stížnost nemá být podávána z důvodu „procesní opatrnosti“, nýbrž teprve tehdy, nemůže-li se stěžovatel reálně domoci ochrany svých práv u ostatních orgánů veřejné moci, zejména soudů. Postavení

Ústavního soudu tak lze obrazně přirovnat k „záchranné brzdě“, kterou je možno použít teprve poté, co selžou všechny obvyklé a předvídané prostředky k zabránění vzniku hrozící újmy, tedy k porušení ústavních práv. Řízení o ústavní stížnosti však není a ani být nemůže pomyslnou „zkratkou“, kterou by bylo možno obcházet řízení, již vedená (resp. která mohou být vedena k návrhu stěžovatele) jinými orgány veřejné moci.

11. Subsidiarita ústavní stížnosti má přitom dimenzi formální i materiální. Formální dimenze znamená, že stěžovatel před podáním ústavní stížnosti musí „formálně“ podat všechny prostředky k ochraně práv, kterými disponuje, a materiální subsidiaritou je myšleno to, že tyto prostředky odůvodní způsobem, který obecnému soudu umožní ústavněprávní přezkum (viz např. M. Sachs, *Verfassungsprozessrecht*, 4. vyd., Tübingen: Mohr Siebeck, 2016, st. 161). Krátce řečeno, přípustnou je ústavní stížnost nejen tehdy, podal-li stěžovatel opravný prostředek, nýbrž také, že řízení před obecnými soudy již skončilo a jeho výsledek proto může být přezkoumán Ústavním soudem, a to výhradně z hlediska ochrany ústavně zaručených základních práv a svobod. Jak k tomu Ústavní soud uvedl dříve [usnesení sp. zn. I. ÚS 236/04 ze dne 28. 4. 2004 (U 25/33 SbNU 475)], *„na jedné straně se subsidiarita ústavní stížnosti odráží v požadavku vyčerpání všech prostředků před jednotlivými orgány veřejné moci, jež právní řád jednotlivci poskytuje. Na druhé straně jsou důvodem subsidiarity samotné kompetence Ústavního soudu jako orgánu ochrany ústavnosti (čl. 83 Ústavy), tedy orgánu, který poskytuje ochranu základním právům jednotlivce teprve tehdy, pokud základní práva nebyla respektována ostatními orgány veřejné moci. Pokud právní předpis stanoví, že v určité procesní situaci je příslušný k rozhodování o právech jednotlivce konkrétní orgán veřejné moci, bylo by zásahem do jeho pravomoci a porušením principu dělby moci, pokud by jiný orgán o těchto právech rozhodoval bez toho, aniž by byla dána možnost příslušnému orgánu k realizaci jeho pravomoci. Obě tato hlediska je proto třeba reflektovat při aplikaci a interpretaci jednotlivých institutů zákona o Ústavním soudu, v daném případě pro posouzení přípustnosti ústavní stížnosti a příslušnosti Ústavního soudu k jejímu přijetí.“*

12. V nyní projednávané věci Ústavní soud konstatuje, že podle čl. 87 odst. 1 písm. d) Ústavy je možné podat ústavní stížnost proti pravomocnému rozhodnutí nebo jinému zásahu orgánu veřejné moci do ústavně zaručených základních práv a svobod. Jelikož není sporu o tom (netvrdí to ani stěžovatel), že předmětné výroky prezidenta republiky nepředstavují a ani představovat nemohou žádné rozhodnutí, a to ani v materiálním smyslu, jelikož nejde o vrchnostenský akt státního orgánu, který by zasahoval do právní sféry stěžovatele (srov. např. nálezn sp. zn. Pl. ÚS 12/17 ze dne 7. 11. 2017), nýbrž jedná se o tzv. zásahovou ústavní stížnost, u níž by Ústavní soud – v případě jejímu vyhovění – mohl zakázat příslušnému státnímu orgánu, aby v porušování práva a svobody pokračoval, a přikázal mu, aby, pokud je to možné, obnovil stav před porušením.

13. S ohledem na povahu tvrzeného zásahu prezidenta republiky je ovšem zcela zřejmé, že před podáním ústavní stížnosti mohl stěžovatel vyčerpat jiné procesní prostředky k ochraně svých práv, jimiž disponuje. Je přitom především na jeho vlastní úvaze, které z nich by použil a v tomto směru Ústavní soud není oprávněn jej jakkoliv „navádět“.

14. Proto pouze připomíná, že považuje-li stěžovatel předmětné výroky prezidenta republiky za soukromé (tzn. neučiněné v přímé souvislosti s výkonem této ústavní funkce), pak bylo namíste využít prostředků ochrany pořadem práva podle občanského soudního řádu, jelikož stěžovatel má jako každý, jehož osobnost byla dotčena, právo

domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek (§ 82 odst. 1 občanského zákoníku). Teprve po pravomocném rozhodnutí soudu, tedy když by stěžovatel marně vyčerpal všechny prostředky, které mu zákon k ochraně práva poskytuje, by eventuálně připadalo v úvahu podání ústavní stížnosti. Obdobné platí, považoval-li by stěžovatel předmětné výroky prezidenta republiky nikoliv za jeho názor vyslovovaný „soukromou osobou“, nýbrž za nezákonný zásah správního orgánu. V tomto případě totiž bylo namístě před podáním ústavní stížnosti vyčerpat všechny procesní prostředky ochrany podle soudního řádu správního, které jsou v jeho dispozici (§ 82 a násl.). Konečně pokud má stěžovatel skutečně obavu z toho, že by předmětné výroky mohly ovlivnit nezávislé a nestranné rozhodování soudů v jeho trestní věci, je třeba poukázat na skutečnost, že stěžovatel má i nadále k dispozici všechny procesní prostředky k ochraně svých práv, které mu poskytuje trestní řád, přičemž (případně) pravomocné odsuzující trestní rozhodnutí je rovněž přezkoumatelné Ústavním soudem v řízení o ústavní stížnosti.

15. Souhrnně řečeno, je pouze na stěžovateli samotném, jaké (a pokud vůbec) možnosti svojí procesní ochrany případně využije, přičemž však ve všech uvedených případech by tyto prostředky vedly k vydání konečných soudních rozhodnutí, která teprve by mohla být způsobilá přezkumu Ústavním soudem v řízení o ústavní stížnosti. Pokud ovšem stěžovatel napadl předmětné výroky prezidenta republiky ústavní stížností již nyní, učinil tak předčasně, jelikož nerespektoval shora popsany princip subsidiarity a obecným soudům neumožnil, aby (případně) samy poskytly ochranu jeho právům v intencích čl. 4 Ústavy, podle něhož jsou základní práva pod ochranou soudní moci, tzn. tato ochrana není doménou pouze Ústavního soudu.

16. Na základě výše uvedeného byla ústavní stížnost mimo ústní jednání a bez přítomnosti účastníků řízení podle § 43 odst. 1 písm. e) ve spojení s § 11 odst. 2 písm. k) zákona o Ústavním soudu a v souladu s čl. 1 odst. 1 písm. c) a čl. 1 odst. 2 písm. a) rozhodnutí pléna Ústavního soudu č. Org. 24/14, o aťahování působnosti (publikovaného jako Sdělení Ústavního soudu č. 52/2014 Sb.) jako nepřipustná odmítnuta.

17. Pro úplnost Ústavní soud dodává, že neshledal naléhavost věci ve smyslu § 39 zákona o Ústavním soudu, a proto věc přednostně neprojednal.

Poučení: Proti rozhodnutí Ústavního soudu není odvolání přípustné.

V Brně dne 3. dubna 2018

Pavel Rychetský
předseda Ústavního soudu

Za správnost vyhotovení:
Lenka Kubacká

Odlíšné stanovisko soudce Vladimíra Sládečka k usnesení sp. zn. Pl. ÚS 9/17

S výrokem rozhodnutí i s právní kvalifikací důvodu odmítnutí souhlasím, nicméně odůvodnění neakceptuji a předkládám mou verzi:

18. Domnívám se, že Ústavní soud měl nejdříve posoudit charakter výroků prezidenta republiky, které stěžovatel napadá. Ten se - na základě určité vlastní analýzy - domnívá, že „jednání prezidenta republiky nemělo charakter aktů soukromé osoby, ale činnosti orgánu veřejné moci“. Rozhodujícím tedy mělo být posouzení, zda jde o projev prezidenta republiky jako hlavy státu, resp. při výkonu pravomocí prezidenta republiky či zda jde o pouhý (soukromoprávní) úkon (projev) prezidenta republiky jako „běžné“, soukromé fyzické osoby.

19. Již F. Weyr (přirozeně ve vztahu k prvorepublikové ústavní úpravě) konstatoval, že „je též velmi těžko rozeznávati mezi veřejnými a soukromými projevy prezidentovými“ (Československé právo ústavní. Praha: Melantrich, 1937, s. 187). Nejde totiž ani tak o to, zda byl projev učiněn na veřejnosti či v soukromí, ale jaký má charakter, zda nejde „o vládní úkony s právní relevancí, nýbrž o pouhé projevy mínění o té či oné věci“ (tamtéž). Recentní odborná literatura dané otázce prakticky nevěnuje pozornost. Pokud se komentáře k Ústavě k problematice vůbec vyslovují, tak obdobně obezřetně, resp. dosti obecně: „*Jelikož prezident republiky není odpovědný z výkonu své funkce, platí, že jinak je občanem jako každý jiný a tam, kde končí jeho výsada a imunita, začíná jeho plná odpovědnost. Prezident republiky nese zejména plnou občanskoprávní odpovědnost. Prezident republiky tedy není zcela postaven mimo právo*“ (SVOBODA, C. In: HENDRYCH, D., SVOBODA, C. a kol. *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 1997, s. 83). „*Prezident republiky je odpovědný jako každý jiný občan (...) Může tedy žalovat i být žalován v občanskoprávních záležitostech. V praxi se budou ovšem vyskytovat i případy hraniční - při projevech či rozhovorech pro sdělovací prostředky, při tiskových konferencích apod., kdy bude záležet na konkrétním obsahu takového projevu a dalších okolnostech významných pro to, jedná-li se o projev související s výkonem jeho funkce či nikoliv*“ (PAVLÍČEK, V. In: PAVLÍČEK, V., HŘEBEJK, J. *Ústava a ústavní řád České republiky. Svazek I. Ústava České republiky*. Praha: Linde, 1998, s. 209). „*Prezident republiky může být hnán k odpovědnosti ve věcech majetkových, rodinněprávních, osobnostních apod. Problémy může činit rozlišení jednání ve funkci a mimo funkci*“ (VYHNÁNEK, L. In: BAHÝLOVÁ, L., FILIP, J., MOLEK, P., PODHRÁZKÝ, M., SUCHÁNEK, R., ŠIMÍČEK, V., VYHNÁNEK, L. *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: Linde, 2010, s. 667). „*Problémem se ovšem může zdát samo ohraničení oblasti, kdy hlava státu jedná v rámci "výkonu funkce". Je kupř. názor veřejně vyslovený na vědecké konferenci projevem učiněným při výkonu funkce?*“ (SLÁDEČEK, V. In: SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SUCHÁNEK, R., SYLLOVÁ, J. *Ústava České republiky. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2016, s. 561).

20. Ústavní soud se prozatím delikátní otázkou event. hranice mezi úkony prezidenta republiky, které mají povahu výkonu funkce a jednáními nesouvisejícími s výkonem funkce, tedy projevy chápanými jako projevy vůle běžné fyzické osoby, nezabýval. K dispozici je toliko judikát Ústavního soudu ČSFR, který ovšem vycházel z poněkud odlišné úpravy v ústavním zákoně č. 143/1968 Sb., o československé federaci: „Prezident České a Slovenské Federativní Republiky je za výkon své funkce

odpovědný Federálnímu shromáždění (Čl. 60 odst. 2). Prezidenta České a Slovenské Federativní Republiky nelze soudně stíhat pro jednání spojené s výkonem jeho funkce (Čl. 65).“

21. Ústavní soud ČSFR v usnesení sp. zn. II. ÚS 312/92 mj. uvedl: „(...) *Je proto prakticky nemožné určit, ve kterém okamžiku prezident vykonává svoji funkci a kdy vystupuje jako soukromá osoba (např. ve veřejném projevu proneseném na vernisáži výstavy). Z faktu, že forma jeho jednání není všude určena, též plyne, že je na něm, aby volil, jakou formou chce jednání učinit. Může se k veřejnosti obracet písemnými projevy, stejně i ústně prostřednictvím rozhlasu a televize. Z historických zkušeností pocházejících z demokratických společností je ostatně známo, že prezident si může zvolit formu, jakou veřejnosti sděluje svá stanoviska, názory, myšlenky apod., týkající se různých stránek života společnosti (...)* Podat taxativní výčet všech jednání spojených s výkonem funkce prezidenta je možné stejně málo jako přesně vymezit opačnou skupinu, tedy jednání, která pod tento pojem nespádají. Je nepochybné, že do této druhé skupiny náležejí věci, v nichž vystupuje při realizaci svých práv, které má jako soukromá osoba. Jde o oblast těch práv a svobod, které má každá fyzická osoba při splnění podmínek určených právními předpisy. Zde pak již nepožívá žádné speciální ochrany. Prezident tedy nebude jednat jako hlava státu a jeho jednání nebudou mít charakter výkonu jeho funkce, pokud se týče např. práv majetkových, plynoucích z poměrů rodinněprávních apod. (...) Vzhledem k tomu, že náš právní řád nedává přesnou odpověď na to, co vše tvoří náplň funkce prezidenta, je nutno v případech, kdy vzniká pochybnost, vykládat jeho jednání tak, že je činí jakožto hlava státu. Na něj je totiž takto objektivně pohlíženo veřejností, on sám má větší odpovědnost politickou i morální a s ohledem na to je třeba mu poskytovat zvýšenou ochranu. Tento závěr samozřejmě neplatí absolutně, nicméně pokud by měl být v takových případech konstatován opačný závěr, tj. že prezident nejednal jako hlava státu, muselo by se to ze všech okolností případu spolehlivě dovodit.“

22. Jistou, volnějšou souvislost s projednávaným případem (šlo o předsedu vlády) lze snad nalézt v nálezu sp. zn. I. ÚS 453/03, kdy ovšem Ústavní soud již přezkoumával rozhodnutí civilních soudů ve věci ochrany osobnosti, resp. žaloby požadující zveřejnění omluvy a zaplacení odškodnění. Ústavní soud mj. uvedl: „(...) *vedlejší účastník v dané věci v době, kdy pronášel žalované výroky, (byl) předsedou vlády ČR, avšak vládě jako ústavnímu orgánu nelze případnou odpovědnost za tyto výroky přičíst, neboť jejich obsah, tj. sdělování informací o výsledku vyšetřování vedeného samotným předsedou vlády k údajnému stěžovatelovu jednání a hodnocení tohoto jednání z pohledu trestního práva, není v žádném případě věcí spadající do kompetence vlády. Vyšetřovací pravomoci vláda nemá, a to ani v jedné z funkčních poloh, v nichž působí, tj. ani v případě, že vykonává funkce politické, ani když vykonává funkce správní. Proto získá-li vláda nebo kterýkoli její člen anebo dokonce i její předseda poznatky o jednání, které by mohlo být považováno za trestný čin, není vláda oprávněna se jimi zabývat, ve smyslu je vyšetřovat, a tím méně je oprávněna dokonce je právně posuzovat a se svými závěry seznamovat veřejnost. Pokud se takového jednání dopustí některý z členů vlády, nepřipustně vystupuje z mezí svých oprávnění člena vlády, nebo dokonce předsedy vlády. Takové jednání člena vlády je z hlediska kompetenčního jednáním ultra vires, vládu nezavazuje a vláda jako orgán jednající za stát za něj nemůže být činně odpovědnou. Člen vlády, který se takového jednání dopustí, je za něj proto odpovědný jako fyzická osoba - tj. mimo jiné v případném sporu o ochranu osobnosti je on sám pasivně legitimovanou osobou.“*

23. Podle platné ústavní úpravy platí: „Prezident není z výkonu své funkce odpovědný (čl. 54 odst. 3 Ústavy). Za rozhodnutí prezidenta republiky, které vyžaduje spolupodpis předsedy vlády nebo jím pověřeného člena vlády, odpovídá vláda (čl. 63 odst. 4 Ústavy). Prezidenta republiky nelze po dobu výkonu funkce zadržet, trestně stíhat ani stíhat pro přešupek nebo jiný správní delikt (čl. 65 odst. 1 Ústavy).“

24. Rozhodující kritérium tak představuje vymezení hranic „výkonu své funkce“. Výkonem funkce prezidenta republiky lze pak rozumět výkon jeho pravomoci, jak vyplývá z Ústavy a běžných zákonů. Pravomoc Ústavní soud již definoval ve své judikatuře: „ (...) *Pravomocí státního orgánu je třeba chápat samotnou realizaci státní moci v příslušné formě (tj. ve formě normotvorné nebo individuálně rozhodovací) (...)*“ (nálezy sp. zn. IV. ÚS 1501/01 a Pl. ÚS 52/03). Sluší se dodat, že výkon pravomoci se chápe jako činnost, která (bezprostředně) mění právní situaci dotčených osob či jiných subjektů.

25. Z poněkud jiného, širšího úhlu pohledu jde o to, zda prezident republiky vystupuje jako orgán veřejné moci, resp. *ergo* zda vykonává veřejnou moc. V tomto směru se Ústavní soud nezdá již v minulosti nechal inspirovat judikaturou dřívějšího Ústavního soudu ČSFR (usnesení sp. zn. I. ÚS 192/92), když obdobně definoval veřejnou moc: „*Veřejnou mocí se rozumí taková moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo, nebo zprostředkovaně. Subjekt, o jehož právech nebo povinnostech rozhoduje orgán veřejné moci, není v rovnoprávném postavení s tímto orgánem a obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí od vůle subjektu*“ (usnesení sp. zn. II. ÚS 75/93, nálezy sp. zn. I. ÚS 182/05, IV. ÚS 3685/15 a další). A ani do tohoto vymezení, podstatného pro akceptaci (pro meritorní projednatelnost) ústavní stížnosti, však napadené projevy prezidenta republiky nezapadají.

26. Ve světle takto vymezených pojmů je pak třeba přistoupit k posouzení napadených výroků prezidenta republiky. Ve všech případech jde o výroky učiněné veřejně, ostatně výroky pronesené v soukromí - byť by se teoreticky mohly týkat výkonu funkce - se zdá problematické hodnotit i v případě jejich (nelegálního) zpřístupnění, neboť i v případě prezidenta republiky je nutno respektovat ochranu soukromí (čl. 10 odst. 2 Listiny).

27. Jak již bylo vypočteno výše, napadené výroky byly proneseny za následujících okolností: v rámci projevu prezidenta při jmenování nových soudců na Pražském hradě (18. 1. 2017), v rámci setkání s občany v Třemošné při oficiální návštěvě Plzeňského kraje (24. 1. 2017), v rámci rozhovoru pro Český rozhlas (26. 1. 2017), v rámci odpovědi na dotaz čtenáře Parlamentních listů (6. 2. 2017) a v rámci oficiálního setkání s občany Jaroměře (16. 2. 2017).

28. Je zřejmé, že kromě prvního případu (srov. dále) šlo vesměs o běžné (obvyklé) setkávání či jiné kontakty hlavy státu s veřejností. S výkonem funkce prezidenta republiky lze nepochybně nalézt jistou souvislost, v žádném případě však nešlo o samotný výkon funkce, resp. pravomoci prezidenta republiky. Ostatně není to ani činnost nějakým způsobem upravená právními předpisy. Obecně vzato si může každý občan zorganizovat setkání s jinými občany, odpovídat na dotazy či poskytnout rozhovor médiím a realizovat tak svou ústavně zaručenou svobodu projevu. Prezident republiky při těchto setkáních toliko vyjádřil svůj osobní názor na některé veřejnosti

sledované záležitosti, zejména na průběh trestního řízení s obžalovaným stěžovatelem MUDr. Davidem Rathem.

29. Je si třeba v první řadě uvědomit - jak bylo naznačeno i v citovaném rozhodnutí Ústavního soudu ČSFR - že i osoba vykonávající funkci prezidenta republiky mj. disponuje základními právy garantovanými v Listině, tedy právě i svobodou projevu ve smyslu čl. 17. Ostatně zcela běžně se setkáváme s vystoupením či rozhovorem populárního herce nebo herečky či jinak známé osobnosti v médiích. Lze si pak představit situaci, kdy se tato osoba vyjádří obdobným způsobem jako v napadených výrocih prezident republiky. V obou případech se postižená osoba případně může bránit řádným pořadem práva, tj. podáním žaloby na ochranu osobnosti, v krajním případě event. podáním trestního oznámení.

30. První případ je specifický v tom, že citovaný výrok prezident republiky učinil při aktu jmenování nových soudců. Tak by se mohlo *prima facie* zdát, že v daném případě prezident vykonává svou pravomoc podle čl. 63 odst. 1 písm. i) Ústavy. Je tomu však skutečně tak? Samotný výkon pravomoci prezidenta republiky, tedy akt jmenování soudce, kterému předchází vyhotovení jmenovacího dekretu (kontrasignovaného předsedou vlády), spočívá v tom, že kandidát na soudce skládá „do rukou prezidenta republiky“ slib, který zní: „Slibuji na svou čest a svědomí, že se budu řídit právním řádem České republiky, že jej budu vykládat podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a že v souladu s ním budu rozhodovat nezávisle, nestranně a spravedlivě.“ (§ 62 zákona č. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích, dále jen „zákon o soudech a soudcích“). V praxi to probíhá tak, že pověřená osoba (zpravidla vedoucí kanceláře prezidenta republiky) přečte slib a kandidát (směrem k prezidentovi) prohlásí „Slibuji“ a písemné vyhotovení slibu pak podepíše. Tím je výkon pravomoci prezidenta republiky ukončen. Je pak ustálenou praxí, že prezident republiky k novým soudcům pronese (krátký) projev, který sice zpravidla souvisí s výkonem funkce soudce, ale není již výkonem pravomoci prezidenta republiky.

31. Z tohoto pohledu je třeba posuzovat výroky prezidenta republiky. Je si ostatně třeba povšimnout, že prezident republiky zdůrazňuje, že se vyjadřuje jako laik, „aniž by se vměšoval do soudního rozhodnutí“. Dává tak zřetelně najevo, že vyjadřuje svůj osobní (soukromý) laický názor, jehož účelem nemá být ovlivňování soudního rozhodování. Ústava ani zákon o soudech a soudcích nic nestanoví o tom, že by povinnou součástí aktu jmenování soudců představoval projev prezidenta republiky, o event. právních následcích takového projevu ani nemluvě.

32. Stěžovatel dále (také) spatřuje zásah do svých ústavně zaručených práv v tom, že prezident republiky v jednom z projevů nevyklučoval podání kárné žaloby na soudce (v souvislosti s rozhodováním případu obžalovaného stěžovatele MUDr. D. Ratha). Pokud je Ústavnímu soudu známo, žádná taková žaloba podána nebyla. A i kdyby podána byla, samotné podání kárné žaloby k Nejvyššímu správnímu soudu, nemá relevanci výkonu pravomoci prezidentem republiky, ale je toliko využitím oprávnění, které vyplývá z běžného zákona. Potvrzuje to i skutečnost, že návrh na zahájení kárného řízení nepodléhá kontrasignaci. Obdobná situace nastává kupř., když prezident republiky podává k Ústavnímu soudu návrh na zahájení řízení o zrušení zákona (jeho jednotlivého ustanovení), kde se také kontrasignace nevyžaduje (srov. náleží sp. zn. Pl. ÚS 43/93). Pravomoc tak nevykonává prezident republiky jako pouhý návrhovač (a účastník řízení), ale Nejvyšší správní soud, resp. Ústavní soud, který o návrhu

rozhoduje. Samotný návrh na zahájení řízení tak do ústavně zaručených (ani běžných) práv zasáhnout nemůže.

33. Pokud stěžovatel namítá event. zasahování do nezávislosti rozhodování soudů, kterého se může dopustit kterákoliv fyzická osoba, Ústavní soud se k této otázce vyjádřit nemůže, neboť její posouzení přísluší (primárně) orgánům činným v trestním řízení. Pro úplnost však uvádí, že trestného činu zasahování do nezávislosti soudů podle § 335 odst. 1 trestního zákoníku se dopustí osoba, která působí na soudce, aby porušil své povinnosti v řízení před soudem. Pod pojmem „působí na soudce“ ve smyslu tohoto ustanovení je třeba rozumět širokou škálu různých forem neoprávněného ovlivňování soudce s výjimkou fyzického násilí. Může jít o přemlouvání, úplatnou intervenci, podplacení, výhrůžky apod. Trestný čin je dokonán již působením na soudce bez ohledu na to, zda pachatel dosáhne nebo nedosáhne svého cíle. Povinnosti soudce v řízení před soudem, k němuž jednání pachatele směřuje, vyplývají z Ústavy, zákona o soudech a soudcích a z procesních řádů. Základní povinností je, při vázanosti jediné zákonem a mezinárodní smlouvou, vykládat právní předpisy podle svého nejlepšího vědomí a svědomí a rozhodovat nestranně, spravedlivě a bez průtahů a pouze na základě skutečností zjištěných v souladu se zákonem (ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní zákoník. Komentář*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 3178-3179). Z hlediska subjektivní stránky jde o úmyslný trestný čin, přičemž úmysl pachatele musí zahrnovat i skutečnost, že svým jednáním působí k tomu, aby soudce porušoval své povinnosti. Uvedeného trestného činu se lze dopustit nejen výslovným, verbálním, nýbrž i implicitním, konkludentním jednáním pachatele. Každý projevený soukromý zájem o danou věc, kterou soudce projednává, však nelze podřadit pod působení na soudce. Pro naplnění subjektivní i objektivní stránky trestného činu podle § 335 odst. 1 trestního zákoníku nepostačuje samotný obviněným projevený zájem o věc projednávanou jiným soudcem, spočívající v předání tomuto soudci obálky s listinnými materiály v rozporu s postupem stanoveným trestním řádem. Naplnění subjektivní i objektivní stránky předmětného trestného činu vyžaduje prokázání úmyslu působit na soudce, aby porušil své povinnosti v řízení před soudem, přičemž daný úmysl směřující k uvedenému výsledku nelze pouze presumovat (srov. usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 11 Tdo 1223/2015).

34. Jak vyplývá z výše uvedeného, lze dospět k závěru, že napadené výroky je třeba považovat za akty, které prezident republiky učinil jako soukromá osoba vyjadřující své názory v rámci ústavně zaručeného práva na svobodu projevu podle čl. 17 Listiny, a nikoliv za akty mající charakter výkonu pravomocí prezidenta republiky.

35. Podle ustanovení § 72 odst. 1 písm. a) zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost oprávněna podat fyzická nebo právnická osoba, jestliže tvrdí, že pravomocným rozhodnutím v řízení, jehož byla účastníkem, opatřením nebo jiným zásahem orgánu veřejné moci bylo porušeno její základní právo nebo svoboda zaručené ústavním zákonem. Podle § 75 odst. 1 zákona o Ústavním soudu je ústavní stížnost nepřijatelná, pokud stěžovatel nevyčerpal všechny prostředky, které mu zákon k ochraně jeho práva poskytuje (§ 72 odst. 3); to platí i pro mimořádný opravný prostředek, který orgán, jenž o něm rozhoduje, může odmítnout jako nepřijatelný z důvodů záviselých na jeho uvážení (§ 72 odst. 4). Pravomoc Ústavního soudu je tedy vybudována převážně na zásadě přezkumu věcí pravomocně skončených, jejichž event. protiústavnost již nelze zhojit jinými procesními prostředky, resp. již není možná náprava jiným způsobem.

36. Přestože stěžovatel svůj návrh formuloval jako ústavní stížnost směřující proti tzv. jinému zásahu orgánu veřejné moci (než je rozhodnutí), proti kterému neexistují prostředky k ochraně jeho práva, s ohledem na výše uvedený závěr Ústavní soud - jak ostatně již bylo naznačeno výše - takový přístup neaprobuje. Jelikož se jedná o výroky kvalifikované jako projevy soukromé povahy, které stěžovatel považuje za zasahující do jeho práv, má jako každý jiný člověk, jehož osobnost byla dotčena, právo domáhat se toho, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek (§ 82 obč. zákoníku), a to příslušným postupem podle občanského soudního řádu. Teprve po konečném rozhodnutí soudu, tedy když by stěžovatel vyčerpал všechny prostředky, které mu zákon k ochraně práva poskytuje, by eventuálně připadalo v úvahu podání ústavní stížnosti.

V Brně dne 3. dubna 2018

Vladimír Sládeček